

А.В. ДІМІЧ

Антоніна Валеріївна Діміч, кандидат юридичних наук, докторант Національної академії Служби безпеки України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ЯК ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИЙ ВИД ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Початок війни на Сході України створив нові виклики для системи психологічної та медичної реабілітації в Україні, адже надавати допомогу тепер потрібно людям, які пройшли війну. Крім того, постала проблема подальшої соціальної адаптації колишніх військовослужбовців у мирному житті. Збройний конфлікт на Сході України, що супроводжується значними людськими жертвами, анексія Російською Федерацією Криму виявили низку серйозних проблем у медичному забезпеченні військ і викликали необхідність опрацювання та затвердження базових нормативно-правових актів щодо медичного забезпечення військовослужбовців у мирний час та під час кризових ситуацій, що загрожують державній безпеці в Україні, та особливо в сучасних умовах.

Відповідно до п. 2.1.5.2. Реформування систем матеріально-технічного та медичного забезпечення (логістики) Збройних Сил України «Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2018 рік», матеріально-технічне забезпечення військ (сил) буде здійснюватися з об'єднаних центрів забезпечення як багатofункціональних органів забезпечення військ (сил) матеріально-технічними засобами за територіальним принципом незалежно від їх підпорядкованості. Буде продовжено створення нової організаційно-штатної структури («J-структури») органів військового управління, що відповідають за логістичне забезпечення Збройних Сил України¹. Отже, як бачимо, у зазначеній програмі застосовується поняття «матеріально-технічне забезпечення», яке ототожнюється з логістичним забезпеченням.

Проблемі, пов'язаній із нормативно-правовим регулюванням психологічної та медичної реабілітації учасників організації об'єднаних сил як характерологічного виду логістичного забезпечення державної безпеки в Україні, приділяли увагу такі науковці, як Л.П. Суценко, В.О. Кукса, О.І. Міхєєнко, Л.Б. Волошина, А.М. Герцик, Н.О. Белікова, І.К. Шхвацаба, О.Ф. Тарасова, В.М. Мухін, О.К. Марченко, І.І. Пархотіка, С.М. Попов, В.С. Дмитрієв, С.П. Евсєєв, С.Ю. Капралов та інші.

Метою статті є здійснення ґрунтовного аналізу нормативно-правового забезпечення психологічної та медичної реабілітації учасників організації об'єднаних сил як характерологічний вид логістичного забезпечення державної безпеки в Україні.

З метою розвитку системи медичного забезпечення ЗСУ, організації заходів із надання медичної допомоги пораненим, їх лікування для збереження життя та відновлення боєздатності в державі у 2016 р. було опрацьовано низку нормативно-правових актів у зазначеній сфері, що дало змогу: визначити порядок планування медичного забезпечення застосування військ (сил) та надання психіатричної допомоги; часові обмеження надання медичної допомоги; схему організації системи лікувально-евакуаційних заходів, медичного сортування поранених та хворих, класифікацію загальних втрат особового складу²; унормувати питання надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями³; впорядкувати питання медичної евакуації поранених і хворих ЗСУ на особливий період⁴.

Водночас багатогранність завдань реабілітації постраждалих в ООС (у 2014–2018 рр. – АТО) вимагає ефективного функціонування цієї системи, що насамперед потребує удосконалення та розвитку нормативно-правового забезпечення у сфері реабілітації учасників ООС та постраждалих під час її проведення.

Так, у 2016 р. підзаконними актами Президента України та Кабінету Міністрів України: призначено Уповноваженого Президента України з питань реабілітації учасників ООС, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в ООС та затверджено положення про його⁵; прийнято рішення про утворення Міжвідомчого координаційного центру соціально-трудова реабілітації учасників ООС, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в ООС⁶; впорядковано механізм використання коштів, що надійшли з Трастового фонду НАТО, для надання допомоги діючим та звільненим українським військовослужбовцям та цивільному персоналу СБО, травмованих під час участі в ООС⁷.

Необхідно зазначити, що Міністерством оборони України у 2016 р. було продовжено оптимізацію мережі вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (далі – ВВНЗ і ВНП ВНЗ), зокрема реорганізовано факультет Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» шляхом перетворення його на Інститут Військово-Морських Сил

цього ж університету⁸. При цьому, спільними наказами Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, було нормативно врегульовано порядок організації військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби, заміщення вакантних посад науково-педагогічних працівників у ВВНЗ і ВНП ВНЗ та проведення їх атестації тощо.

Також із розвитком системи медичного забезпечення військ, організації заходів із надання медичної допомоги пораненим, їх лікування для збереження життя та відновлення боєздатності в державі у період 2014–2019 рр. було опрацьовано низку нормативно-правових актів у зазначені сфері. Але нецільове використання бюджетних коштів відбувається і сьогодні, через неналежний механізм боротьби із цією проблематикою. Важливий і той факт, що безвідповідальність породжує нові правопорушення та злочини, тому необхідний дієвий демократичний цивільний контроль у даній сфері, який має здійснюватися відповідними суб'єктами адміністрування, а саме: Радою національної безпеки і оборони України; контролю, Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського контролю тощо. Цей контроль має полягати у комплексі правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору державної безпеки та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України.

Відповідно, зазначені суб'єкти також мають здійснювати демократичний цивільний контроль у сфері реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції, учасників організації об'єднаних сил та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Необхідно підкреслити, що безпосередня мета психологічної реабілітації зазначених категорій осіб полягає у наступному: збереження або відновлення фізичного та психічного здоров'я отримувачів послуг; досягнення соціально-психологічного благополуччя; зниження частоти та тяжкості наслідків перенесених бойових психічних травм у формі гострих стресових реакцій; запобігання інвалідності; профілактика агресивної та саморуйнівної поведінки тощо.

Отже, основними завданнями проведення психологічної реабілітації цих категорій є: діагностика та нормалізація психічних функцій отримувача послуг; відновлення порушених (втрачених) психічних функцій до оптимального рівня їх вираженості; корекція особистості отримувача послуг для забезпечення ефективного функціонування його в соціумі; надання допомоги в установленні (відновленні) конструктивних відносин у сім'ї та суспільстві; відновлення адаптивних механізмів до екстремальних (бойових) дій; опанування методів саморегуляції та керування стресом (заспокоєння); запобігання психологічному травмуванню та психічним розладам; проведення психопрофілактичної та психокорекційної роботи із сім'єю отримувача послуг; формування позитивних реакцій, мотивацій, соціальних установок на життя та професійну діяльність.

Треба звернути увагу на те, що до 2018 р. практично був відсутній механізм реалізації права на психічну реабілітацію постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі й стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях через нормативно-правове регулювання.

Саме тому у 2018 р., враховуючи стратегію реформування системи надання послуг в умовах децентралізації та з метою наближення послуг до їх отримувачів, виникла нагальна необхідність оптимізації системи державних видатків на реалізацію відповідної бюджетної програми, що було реалізовано шляхом удосконалення нормативно-правової бази.

В основу розробленого механізму закладено принципи «гроші ходять за людиною» та децентралізації надання таких послуг, що вже довели свою ефективність під час реалізації у 2017 р. заходів із санаторно-курортного лікування.

У рамках визначеного процесу психологічної реабілітації планується не лікування, що потребує медичного втручання, а заходи профілактики та попередження посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР), що дасть змогу його попередити.

У рамках сучасного механізму заходи щодо психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях через нормативно-правове регулювання, здійснюються відповідно до постанов Кабінету Міністрів України, якими затверджено: «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях»⁹; «Порядок проведення психологічної реабілітації, постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях»¹⁰; «Порядок виплати грошової компенсації вартості проїзду до реабілітаційних установ та назад»¹¹.

Разом із тим на виконання вказаних постанов Міністерством соціальної політики України прийнято відповідні накази, які врегульовують питання щодо логістичного забезпечення психологічної реабілітації зазна-

ченої категорії осіб, а саме: «Про затвердження Вимог до суб'єктів надання послуг із психологічної реабілітації та форми акта наданих послуг із психологічної реабілітації за рахунок бюджетних коштів»; «Про встановлення граничної вартості послуг із психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності у 2018 році»; «Про затвердження Стандарту психологічної діагностики та форм документів з організації психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності»; «Про затвердження примірного договору про надання послуг із психологічної реабілітації».

На сьогодні вже активно розпочато процес направлення зазначених учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності на психологічну реабілітацію.

Відповідно, за напрямом психологічної реабілітації бюджетні кошти спрямовуються до районних органів соціального захисту населення для відшкодування вартості: надання послуг із психологічної реабілітації учасникам ООС; проживання та харчування в умовах стаціонару; витрат на оплату проїзду до суб'єктів надання послуг тощо.

Отже, можемо зробити такі висновки. Логістичне забезпечення медичною та психологічною реабілітацією постраждалих осіб перебуває на досить низькому рівні, хоча кількість постраждалих осіб щодня збільшується. Треба зазначити, що до 2018 р. відсутній механізм її реалізації. Бюджетні кошти залишалися на рахунках, але через недосконалість чинного законодавства у цьому напрямі їх використання на зазначені послуги було неможливим.

Саме тому даний напрям потребує удосконалення нормативно-правової бази, яка має чітко визначати механізм логістичного забезпечення медичною та психологічною реабілітацією постраждалих осіб. На наш погляд, необхідно запропонувати єдиний законодавчий акт, який би визначав чіткий механізм логістичного забезпечення медичною та психологічною реабілітацією постраждалих осіб, а саме: Закон України «Про логістичне забезпечення медичною та психологічною реабілітацією постраждалих осіб».

¹ Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2018 рік: Указ Президента України від 28 березня 2018 р. № 89/2018. *Офіційний вісник України*. 2018. № 28. С. 24. Ст. 1000.

² Про затвердження Тимчасової настанови з медичного забезпечення військових частин (з'єднань) Збройних Сил України на особливий період: наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 26 березня 2016 р. № 121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

³ Про внесення зміни до пункту 1-¹ Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями: постанова Кабінету Міністрів України від 10 березня 2016 р. № 201. *Офіційний вісник України*. 2016. № 24 Ст. 950 (дата звернення: 01 квітня 2016 р.).

⁴ Про затвердження Тимчасової настанови з медичної евакуації поранених і хворих у Збройних Силах України на особливий період: наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 2 березня 2016 р. № 90.

⁵ Про Уповноваженого Президента України з питань реабілітації учасників АТО, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в (АТО) ООС: Указ Президента України від 2 грудня 2016 р. № 536/2016. *Офіційний вісник України*. 2016. № 96. Ст. 3126 (дата звернення: 12 грудня 2016 р.).

⁶ Про утворення Міжвідомчого координаційного центру соціально-трудової реабілітації учасників АТО, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в АТО: постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 143. *Офіційний вісник України*. 2016. № 20. Ст. 794. (дата звернення: 18 березня 2016 р.).

⁷ Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли з Трестового фонду НАТО або цивільного бюджету НАТО для виконання положень Імплементативної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації: постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 238. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. Ст. 1110 (дата звернення: 15 квітня 2016 р.).

⁸ Питання підготовки військових фахівців для потреб Військово-Морських Сил Збройних Сил : постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2016 р. № 433. *Офіційний вісник України*. 2016. № 56. Ст. 1938 (дата звернення: 26 липня 2016 р.).

⁹ Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 497. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/497-2017-%D0%BF>

¹⁰ Порядок проведення психологічної реабілітації: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1057. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2017-%D0%BF>

¹¹ Порядок виплати грошової компенсації вартості проїзду до реабілітаційних установ: постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 528.

Резюме

Діміч А.В. Нормативно-правове регулювання психологічної та медичної реабілітації учасників організації об'єднаних сил як характерологічний вид логістичного забезпечення державної безпеки в Україні: проблеми та шляхи удосконалення.

У статті здійснена ґрунтовна характеристика нормативно-правових актів, які регулюють психологічну та медичну реабілітацію учасників організації об'єднаних сил як характерологічний вид логістичного забезпечення державної безпеки в Україні. Виокремлено проблеми медичної та психологічної реабілітації зазначених осіб. Запропоновано удосконалення законодавства у частині нормативно-правового регулювання психологічної та медичної реабілітації учасників організації об'єднаних сил.

Ключові слова: регулювання, психологічна реабілітація, медична реабілітація, учасники, організація об'єднаних сил, логістичне забезпечення, державна безпека.

Резюме

Димич А.В. Нормативно-правовое регулирование психологической и медицинской реабилитации участников организации объединенных сил как характерологический вид логистического обеспечения государственной безопасности в Украине: проблемы и пути совершенствования.

В статье осуществлена основательная характеристика нормативно-правовых актов, регулирующих психологическую и медицинскую реабилитацию участников организации объединенных сил как характерологический вид логистического обеспечения государственной безопасности в Украине. Выделены проблемы медицинской и психологической реабилитации указанных лиц. Предложено усовершенствование законодательства в части нормативно-правового регулирования психологической и медицинской реабилитации участников организации объединенных сил.

Ключевые слова: регулирование, психологическая реабилитация, медицинская реабилитация, участники, организация объединенных сил, логистическое обеспечение, государственная безопасность.

Summary

Dimich A. Regulatory and legal regulation of psychological and medical rehabilitation of participants of the organization of the united forces as a characterological kind of logistic provision of state security in Ukraine: problems and ways of improvement.

The article provides a thorough description of normative legal acts regulating the psychological and medical rehabilitation of the participants of the organization of the united forces as a characterological type of logistic provision of state security in Ukraine. The problems of medical and psychological rehabilitation of these individuals are singled out. The improvement of legislation in the part of normative-legal regulation of psychological and medical rehabilitation of participants of the organization of the combined forces is offered.

Key words: regulation, psychological rehabilitation, medical rehabilitation, participants, organization of united forces, logistic support, state security.

УДК 347.734

Ю.А. ІВАНОВ

Юрій Анатолійович Іванов, кандидат юридичних наук, доцент, докторант Національної академії Служби безпеки України

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КАТЕГОРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У КРЕДИТНО-БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Становлення системи захисту критичної інфраструктури в Україні передбачає формування переліку об'єктів, котрі входять до її складу. При цьому в законодавчій практиці простежується застосування секторального підходу при визначенні змісту критичної інфраструктури, у складі якої формується, серед інших, і банківський сектор. Науково обґрунтований розподіл об'єктів у цьому секторі на певні категорії сприятиме оптимізації системи їх захисту. Зазначене обумовлює актуальність статті.

Різні аспекти впровадження концепції критичної інфраструктури, в тому числі питання ранжування об'єктів у її складі, розглядали у своїх працях С.О. Гнатюк, М.А. Рябий, В.М. Лядовська, О.Д. Довгань, Д.С. Бірюков, С.І. Кондратов, С.С. Теленик, О.М. Суходоля, Д.Г. Бобро та інші науковці. При цьому проблеми категоризації об'єктів критичної інфраструктури безпосередньо у кредитно-банківській сфері в наукових публікаціях не порушувалися.

Метою статті є окреслення теоретико-методологічних передумов розподілу об'єктів критичної інфраструктури у кредитно-банківській сфері на групи для оптимізації затрат на забезпечення їх адекватного захисту.

У кредитно-банківській сфері утворюється окрема складова критичної інфраструктури – банківський сектор. Загалом сектори критичної інфраструктури є лише відносно відокремленими, адже існують численні зв'язки між ними. Банківський сектор особливий тим, що пов'язаний практично з усіма іншими секторами і є критично важливим для їх функціонування. Тому виведення з ладу будь-якого банку не лише призводить до збитків від втрати цього об'єкта, а й може спричинити системні негативні наслідки для економічної безпеки держави.

У сучасній вітчизняній практиці припинення функціонування банків у переважній більшості випадків пов'язане із їх віднесенням до категорії неплатоспроможних з подальшим виведенням з ринку, як правило, шляхом ліквідації. При цьому неплатоспроможність банку може стати каталізатором банкрутства суб'єктів господарювання, які були його клієнтами. Також слід зважати і на суспільний резонанс, який супроводжує ліквідацію банків, особливо, якщо цей процес набуває масового характеру. У цьому сенсі, звичайно, потрібно ставити питання про вдосконалення системи гарантування вкладів та її поширення на всі категорії вклад-